ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՆԽԻԿ

Պոլսոյ համար { Տարեկան 70 ղրշ. / Վեցամսեայ 35 „

Գաւառներու համար { Տարեկան 90 „ / Վեցամսեայ 45 „ / Եռամսեայ 23 „

Արտասահման { Տարեկան 23 Ֆր. / Վեցամսեայ 12 „

Նամակ կամ ո եւ է գրութիւն պէտք է ուղղել Տնօրինութեան։

ԾԱՂԻԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ

«زاغك» ارمنیجه یومی وسیاسی غزته
مطبعه و اداره‌خانه‌سی
غلطه‌ده حمدی پاشا خان

Կ. ՊՈԼԻՍ, Ղալաթիա, Համտի-բաշա խան

Rédaction du Journal Arménien „DZAGHIK"
Galata, Pérchémbé-Bazar
Hamdi-Pacha Han

10 ՓԱՐԱ.

ՏՆՕՐԷՆ Ռ. ՍԱԳԱԵԱՆ

10 ՓԱՐԱ.

ԶԵԿՈՅՑ

Ինչպէս մեր ընթերցողք անշուշտ արդէն գուշակած են, մեր թերթին խմբագրական մարմինը վերակազմած ենք երկու ծանօթ եւ կարող հրապարակագիրներու, Տիար Բիւզանդ Մ. Պօզաճեանի եւ Տիար Երուանդ Տ. Անդրէասեանի աշխատակցութիւնն ալ ապահովելով։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Եթէ անկողմնակալ ակնարկ մը նետենք Պատրիարքարանի գործոց արդի վիճակին վրայ, մխիթարական երեւոյթներ կրնանք տեսնել։ Պէտք է խոստովանիլ թէ Ազգ. Վարչութիւնը, իր Սրբազան Նախագահին հետ համախորհուրդ, կ'աշխատի գոհացուցիչ լուծում մը ձեռք բերել այն բոլոր խնդիրներու համար որք իր օրակարգը կը ծանրաբեռնեն։ Եւ արդարեւ, Ս. Պատրիարքն, իր վերջին ապաքինութենէն ի վեր, յաջողեցաւ վերջնական լուծում մը տալ այն եկեղեցական խնդրոյն որ կարեւոր բանակցութեանց նիւթ եղած էր։

Վստահութիւննն է որ վստահութիւն կը ներշնչէ, կ'ըսէր Ս. Պատրիարքը, իր ապաքինութեան յաջորդ օրն իսկ արտասանած պերճախօս քարոզին մէջ։ Այս առած այնքան ճշմարիտ է որ եթէ կարելի ըլլայ բոլոր բովանդակ սրտով ներշնչել այդ փափաքուած վստահութիւնը, կրնանք հաւատալ ըլլալ թէ Պատրիարքարանի գործը շատ կը դիւրանայ։

Կիլիկիոյ կաթողիկոսական խնդրոյն վերջնական լուծումը, կրնանք ըսել թէ ազգային ներշնչուած վստահութեան արդիւնքն է։ Այդ ընդարձակ վիճակին ժողովրդեան կրօնական ու բարոյական շահը կը պահանջէր որ կաթողիկոսական աթոռն այլ եւս երկար ատեն թափուր չի մնար։ Գոհացուցիչ է ըսել թէ այդ փափաքուած օրը մօտ է։ Ընտրութիւնը պիտի կատարուի ազգային փափաքուած աւանդական եղանակով, Կիլիկիոյ բոլոր թեմօրէից ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ։ Ցանուն Ազգ. Վարչութեան, ընտրական գործողութեանց վրայ պիտի հսկէ Տ. Խապայեան Սրբազան, մի լուրջ ու չրջահայեաց եկեղեցական, որ վստահ ենք թէ պիտի գիտնայ յաջողապէս ի գլուխ հանել իրեն յանձնուած փափուկ պաշտօնը։

Բայց Կաթողիկոսական ընտրութեամբ ամէն ինչ չի վերջանար։ Նորընտիր Կաթողիկոսին վրայ կը ծանրանայ անհուն պատասխանատուութիւն մը։ Թեմական ու կրթական մ'րչափ խնդիրներ լուծման կը սպասեն։ Ո՛վ որ ալ ըլլայ Նորընտիր Կաթողիկոսը, շատ ծանր գործ մը ունի իր առջեւ, եթէ ունի իր պաշտօնին գիտակցութիւնը։ Մաղթենք որ ունենայ այդ գիտակցութիւնը։

* *

Ազգային վարչութիւնն զբաղեցնող խնդիրներուն մէջ, մինչ այժմէութիւն ունեցող խնդիր մ'է որբանոցաց գործը, մանաւանդ ներկայ անախորժ եղանակին մէջ, երբ կարօտութիւնք կը բազմապատկուին ձմրան յարաճուն խստութեանց հետ։ Առաջ մտածող որբերը պատսպարելու եւ խնամելու խնդիրն էր որ կը զբաղեցնէր միտքերը, եւ արդար է հոս խոստովանիլ թէ Ազգն համայն գթոցաւ կարեկցութեան համակրելի ու օգտակար ոգի մը ցոյց տալ։ Բայց չափահաս որբերուն ապագային վրայ մտածելու ատեն, կարեկցութեան ոգին ալ կարծես սկսած է թուլնալ։ Ահա Ս. Պոլիս օրինակը տեսէք, ուր դարձնելով իր պատսպարած վեցերակ որբերը, եւ անշուշտ կարգն ուրիշ անդերու ալ պիտի գայ։ Ուստի Ազգ. Վարչութիւնն այժմ երկու գործ ունի իրեն առջեւ. առաջինն է գաւառային որբանոցներու անապատ պէտքերն հոգալ, երկրորդն է չափահաս որբերուն ապագան մտածել, զանոնք երկրին ու Ազգին օգտակար անդամներ ընելու համար, ինչ որ արդար վարձատրութիւնը պիտի ըլլայ այնքան ճգանց եւ աքնութեանց։ Ս. Պոլսոյ մէջ չգտնուեցա՞ն մէկ երկու բարեսէր եւ գործի տէր անձինք, որ այն որբերէն գոնէ մէկ երկուքն իրենց գործերուն մէջ առնէին, արհեստ սորվեցնէին, գործի եւ աւեւտուրի վարժեցնէին եւ այնպէս ճամբէին իրենց տեղերը։ Անհատական ջանքերու վրայ մնացած է այլեւս գործը։ Ազգ. վարչութիւնն, ո՛րքան ալ կարող ըլլայ, ի՞նչ կրնայ ընել, եթէ ամէն բանի ջիղը, դրամը կը պակսի իրեն։ Ո՛րքան ալ լայն ու բարերար խորհուրդներ կրկնուին, ինքնին կուտ մը չեն արժեր, եթէ չոգին պակսի։ Եւ այդ չոգին դրամն է։ Նոր բարերարութեանց պէտքն ուրեմն ամէն ժամանակէ աւելի զգալի եւ անհրաժեշտ է, եւ վստահ ենք թէ Ազգը լիովին պիտի գիտնայ կատարել իր պարտքը։

* *

Այլապէս շահեկան խնդիր մ'է լքեալ այրի կանանց խնդիրը, զոր շատ երիտասարդ վարդապետ մը այս օրերս յուզեց ճշմարտապէս խորովեալ սրտով մը։ Գաւառներու մէջ շատ մը ամուսնացեալ կիներ լքուած են իրենց ամուսիններէն որք պանդխտած են հոս կամ հոն։ Ոմանք թերեւս մեռած են, այլք առ հարկի չեն կրնար վերադառնալ իրենց ընտանեաց քով, ոմանք չուայտ կեանքով մը մոլար՝ անխղճօրէն մոռցած են իրենց նախընծայ սիրոյ բոյնը, այլք ո՛ գիտէ ո՛ւր տեղեր ամքած են։ Բայց այս բազմադիմի չարեաց դարման կրնա՞յ ըլլալ այն սպառնալիքը զոր նոյն երիտասարդ վարդապետը Մուշէն կը նետէ Մշեցի պանդուխտներուն երեսն ի վեր, յոխորտալով լուծել անոնց ամուսնութիւնը։ Գուցէ անոնցմէ շատին փափաքն ալ այս էր։ Այս խնդիր նոր չէ. պանդխտութեան չարիքին հետ զուգընթաց գոյութիւն ունի։ Ինչ որ նոր է, սա է թէ այդ խնդիր առիթ տուած է կարգ մը զրիչներու ամուսնալուծութեան դրօշը ծածանելու։ Ո՛ գիտէ, թերեւս իրենք ալ ամուսնալուծութեան պէտք ունին։ Ո՛չ. ամուսնութիւնները լուծելով, դարման չի տարուիր պանդխտութեան չարիքին, վասն զի անոնք որ գաւառային կեանքը քիչ շատ սերտած են, խոյսն պիտի խոստովանին թէ գաւառաց մէջ այրիացեալները, մանաւանդ գործի համար ի հարկէ այրեացեալները նորէն ամուսնացնելու համար նոյնքան այրիներու պէտք կայ։ Ու յետոյ ընկերային պայմաններու ի՞նչ կնճռոտ խնդիրներ ծագում կրնան առնել, ժառանգական ի՞նչ բազմախնձիռ վէճեր ծնունդ պիտի առնեն։ Խօսքն ո՞վ կ'ըլլայ ամուսնալուծման դրաւոր օրէնք հաստատել. երկրին ժառանգական օրէնքին հետ ի՞նչպէս պիտի կրնանք համաձայնեցնել։ Ո՛չ. դարձեալ կ'ըսենք թէ ամուսնալուծումը ճշմարիտ դարմանը չէ պանդխտութեան յառաջ բերած չարիքին։ Մեր հաւատքն այն է թէ ո՛չ եկեղեցին եւ ո՛չ ալ լեզուն կրցած են ամբողջովին պահել մեր ընտանեկան անաղարտ վիճակը՝ այլ գլխաւորաբար ամուսնական կապին անլոյծ պահպանման կը պարտինք այդ բարիքը։ Չարիքին դարմանն այլուր պէտք է փնտռել։

Հիմակ Պատրիարքարանը, որ իր գաւառային գործոց նորակազմ դիւանով, աւելի մօտէն յարաբերութեան մէջ է գաւառներու հետ, շատ դիւրաւ կրնայ գտնել այդ դարմանը։ Ինչ որ 20—30 տարի առաջ ալ կրնար ընել, հիմակ շատ դիւրաւ կրնայ ընել, մանաւանդ որ այժմ անխուսափելի բերմամբ պանդխտութիւնն ալ քիչցած է բաղդատաբար։ Ակներեւ իրողութիւն մ'է թէ երբ գաւառացի մը կ'ուզէ այլուր պանդխտել, տեղական իշխանութիւնք անցագիր տալու ատեն, երաշխաւոր կը պահանջեն անոր տուրքերուն վճարումը երաշխաւորելու համար, ինչպէս կ'ըլլայ ամէն երկիրներու մէջ։ Արդ, քանի որ առաջնորդարանն ալ [illegible] պիտի տայ անցագրի համար, ինչո՞ւ համար ինքն ալ երաշխաւորութիւն չպահանջէ այդ պանդխտողէն թէ իր ընտանիքն ու զաւակները երեսի վրայ պիտի չլքանէ։ Ինչո՞ւ համար առաջնորդարանը պիտի չունենայ իր մարդահամարի տոմարը, եւ ինչո՞ւ համար ի դէպ ժամու պիտի չգիտնայ թէ իր հօտէն ո՞յք ոմանք պակսեր են։ Ասիկա ապագային համար։

Իսկ ներկային գալով, Ազգային Վարչութիւնը պէտք է խիստ քննութիւն մը կատարէ, փնտռել հասնելու համար թէ լքուած կամ ի հարկէ այրիացեալ կիներուն ամուսիններն ո՞ւր են, ի՞նչ կ'ընեն, ո՞ղջ են թէ մեռած։ Այս քննութիւնն ինքնին ցոյց կուտայ անհրաժեշտ դարմանը։ Միայն սա ըսենք թէ ամուսնալուծման ի նպաստ գրիչ շարժող հերոսը խեղաթիւրուած ներկայացուցած էր Ս. Հայրապետին պաշտօնագրին ոգին, որոյ վրայ կը խօսինք ուրիշ առթիւ։

Բ.

ՅԱՌԱՋԴԻՄՈՒԹԻՒՆ
ԽՄՈՐՄԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՐՈՒԵՍՏՆԵՐՈՒ

Բ

«Ալքոլական խմորումը, կ'ըսէ Բասթէօռ, 1859ին, խմորի բջիջներուն (մանրէներ) կեանքին ու կազմաւորման [organisation] առնչական գործ մըն է, ո՛չ թէ այս բջիջներուն մահուան կամ փտութեան։ Շաքարի տարրերէն մաս մը կը ծառայէ խմորին՝ իր հիւսուածքը (tissue) շինելու համար, խմորը կը սերի եւ կ'չլիր կ'աւելնայ խմորման միջոցին։»

Զկարծենք թէ ալքոլական խմորումը միայն մանրէի կենսական գործունէութեան արդիւնք է, —ո՛չ. միւս ամէն տեսակ խմորումներն ալ իրենց յատուկ եւ ալքոլականէն տարբեր մանրէներն ունին։ Ամրան տաքուն, օրինակի համար, շատ անգամ կը պատահի որ երբ կաթը պաղ տեղ մը չէ դրուած, անմիջապէս կը նորէ. պատճառը bacillus acidi lactici մըն է որ կաթնական շաքարը խմորելով՝ կաթնական թթուուտի կը ձեւափոխէ, եւ այս վերջինն ալ մակրդելով պանրիտը՝ (caséine,) կաթը կը կտրի։ Խաղողի քացախն նոյնպէս մանրէի (mycoderma vini) մը ազդեցութեամբ գինիի կը փոխուի եւն, եւն։

Խմորման մանրէներուն ծագումը խմանալու համար, Բասթէօռ մթնոլորտային օդին կենսաբանական վերլուծումը ըրաւ։ Գարեջուրի եւ խաղողի կամ շաքարախառն ջուրով լեցուն տափակ մեծ մակերեւոյթով ամաններ կը դնէր ասդին անդին, քանի մը օրերէ վերջ մանրադէտով կը քննէր պարունակուածը։ Այս նպատակաւ կը գործածէր նաեւ դատարկ գնդաչիչեր (ballons á vide), գնդաչիչը բանալով՝ օդը իր սերմերով ներս կը մտնէր։ Այսպէսով Բասթէօռ հաստատեց մթնոլորտին մանրէները, ինչպէս նաեւ ալգոլական խմորներ պարունակելը։

Ապացուցուած է թէ, փորձի գործիներուն վրայ համեմատաբար աւելի մեծ քանակութեամբ մանրէներ կը գտնուին քան մթնոլորտային օդին մէջ, եւ հոտե՛ն խմորման ճարտարարուեստներու եւ մանրէաբանութեան (նոյնպէս չերամարուծութեան ու բժշկութեան) մէջ գործիները հականեխելու, խղճամտօրէն զանոնք մաքրելու սովորութեան օրէնքին ծագումը։

Վերջապէս Ֆրանսացի գիտնականը իր «Բասթէօռեան» փորձերով բացորոշապէս հաստատեց թէ մանրէները ապրող արարածներ են, իւրաքանչիւր խմորում իր մասնաւոր խմորիկը ունի. բոլոր մանրէները իրենց նման ծնողքներէ յառաջ կուգան ու սերմերէ կը ծնին, եւ երբե՛ք ինքնածին չեն։

Մանրէները ապրող արարածներ ըլլալնուն համար, պէտք է գիտնալ անոնց աճելու եւ բազմանալու կենսական պայմանները, որոնց գլխաւորներն են. խմորելի հեղուկը պարունակելու է ապրող արարածի մը անհրաժեշտ եղող բոլոր սնուցիչ նիւթերը (բորակածին, լուսածնական, կալիական եւայլն աղեր), նոյնպէս յարմար բարեխառնութիւն մը։

Բասթէօռի ուսումնասիրութիւններէն կը հետեւին թէ խմորումը շատ աւելի լաւ կը կատարուի ու հիւանդութիւններէ բոլորովին զերծ կը մնայ՝ երբ խմորման յատուկ մանրէն առանձին գտնուի հեղուկին մէջ։ Արդարեւ, եթէ բո՛ւն խմորիկին քով զարգանային տարբեր մանրէներ՝ կեանքի պայքար մը պիտի փրթէր իրենց մէջ.— գտնուած սնունդին մէկ մասը իրենք պիտի սպառէին, որուն անխուսափելի հետեւանքը պիտի ըլլար խմորման արդիւնքին նուազիլը, եւ դեռ աւելին կայ, աղէկները պիտի ջնջուէին օտար ու դէշ մանրէներէն, ճի՛շդ դաշտի ցորեններուն, դարիներուն եւն.ին պէս որ կը խեղդուին վնասակար բոյսերէ։

Բասթէօռ իր հետազօտութիւններու միջոցին ո՛չ միայն երեւան կը հանէր անպատեհութիւններ, այլ նաեւ նոյն այդ անպատեհութիւններուն առաջքն առնելու հնարը կը գտնէր, եւ իր մեծութիւնն ու մասնաւորական չնաշխարհիկ կողմը հո՛ս է որ ակնյայտնի կը փայլին։

Անմահ գիտունը խմորման յատկավայրերուն (locaux) օդը մաքրել սովրեցուց. այս սկզբունքին վրայ հիմնուած է մասնաւորապէս գարեջրաշինութեան մէջ՝ բաց տաշտերու եւ զովարաններու (réfrigérants) գործածութեան վերցուիլը։ Բացախը, գարեջուրը, գինին երկար պահելու համար, Շիլի եւ Աբէռի գործածած միջոցները ձեռք առնելով ու բարեփոխելով զանոնք՝ հաստատեց «ամլացման» (stérilisation) դրութիւնը որ մեծ ծառայութիւններ կը մատուցանէ խմորման ճարտարարուեստներուն։ Մանաւանդ այն օրէն ի վեր, երբ Տօքթ. Բոխ մասնաւորեց ըրաւ թէ հիւծախտի մանրէները չափազանց ցրուած են։ Ամլացումը կը գործածուի նաեւ կաթին համար. ուրեմն կրնաք հետեւցնել թէ ինչո՛ւ համար հում կաթ խմելը վտանգաւոր կրնայ ըլլալ։

Սակայն, Բասթէօռի սոյն գիւտերը բաւական չէին տակաւին. ուրիշ շա՛տ աւելի արժէքաւոր գիւտ մը անհրաժեշտ էր, գիւտ մը՝ որ նախապետական վիճակէն դուրս բերելով՝ նոր կեանք մը,— յառաջդիմական առաջին ճշմարիտ զարկը պիտի տար ամբողջ խմորման ճարտարարուեստներուն։ Բասթէօռ այդ գիւտն ալ ընելու փառքն ունեցաւ։

Մեծ գիտնականը իր փորձերու միջոցին խմորելի հեղուկները ամլացնելէ վերջ, խմորիկները ազատեց զիրենք արատաւորող տարբեր մանրէներէն,—խմորիկներու «զուտ մշակութիւն»ը (culture pure) ըրաւ, որովհետեւ լաւ հասկցուած էր թէ մաքուր շրջավայրի մէջ պէտք է զուտ խմորիկներ դնել,—չէ՞ մի որ լաւ երկրագործն ալ իր աղէկ մաքրած մէկ դաշտին վրայ անապատ ու զուտ հատիկներ կը ցանէ,—որպէս զի կարելի ըլլայ հիւանդութիւններէ զերծ, համով-հոտով եւ առատ արդիւնք ստանալ։ Հետեւաբար ո եւ է գինի մը, օրինակի համար, եթէ պաղուց չէ եւ հակառակ համ մըն ալ ունի, պէտք է անմիջապէս հետեւցնել թէ իր մէջ գտնուած խմորը զուտ չէ եւ ախտածին (pathogène) մանրէներ ալ կը պարունակէ. խմորման արդիւնք եղող ուրիշ նիւթերու համար ալ նմանապէս։

Բասթէօռ ապացուցուց նաեւ որ մանրէներու ցեղը բացորոշ ազդեցութիւն մը կը գործէ խմորման գնացքին եւ իր արդիւնքին յատկանշականին վրայ. ուստի, խմորիկները ընտրել (sélectionner) ա՛լ սովրեցուց մեզի։ Ընտրուած խմորիկներու զուտ մշակութիւնը՝ ա՛յնքա՜ն մեծ կարեւորութիւն ստացած է խմորման ճարտարարուեստներուն [*] մէջ, որ անջատ ճարտարարուեստ մը կը կազմէ անիկա այսօր Եւրոպայի մէջ։

[illegible] Մ. Ց. ՃԷՋԱՅԻՐԼԵԱՆ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ
ՀԱՐԱՒ-ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆՆ Ի ԼՈՆՏՈՆ

Պետական Խորհրդոյ նախագահ Տրիլոնչայրի դուքը ճառ մը արտասանելով ի Լոնտոն, նախ շնորհաւորեց Անգլիացիներն իրենց ցոյց տուած հանդարտութեան վրայ, եւ յորդորեց զանոնք որ, երբ անգլիական համբերութեան սահմանն անցնի, բանակը պատասխանատու չըլլան, այլ ներկայ պահպանողական կառավարութիւնը միայն պատասխանատու ըլլայ։ Բանակը պէտք է հանգարտ թողուլ։ Անգլ. բանակը կատարեց իր պարտաւորութիւնն եւ կը կատարէ ու պիտի կատարէ դարձեալ։ Դուքն յայտարարեց թէ Անգլիա օտար մամլոյն թշնամութեան պէտք չէ մնալ հոգ ընէ, «մանաւանդ որ օտար Պետութիւնք քաղաքական ինչ ինչ պատճառներով կը փափաքին լաւ յարաբերութիւններ պահել մեզ հետ։

«Եւրոպայի բոլոր պետութիւնք կը փափաքին լաւ յարաբերութիւններ ունենալ մեզ հետ։ Հետեւաբար եւրոպական մամլոյն քննադատութիւններէն պէտք չէ շափազանց բարկանանք։ Այդ քննադատութիւնք մասամբ ճշգրիտ տեղեկութեանց պակասութենէն առաջ կուգան։ Օտարները Թրանսվալի դիւանագիտական գործակատար Տր. Լէյտսի հաղորդած լուրերէն միայն տեղեկութիւն ունին, եւ արդէն շատ աղէկ գիտենք որ այդ դիւանագէտ դրամով կարգ մը օրաթերթեր բանած է ([illegible]) Թշնամաւոր մամուլը կը պատմէ թէ տասնեւ քան տարի առաջ մեք զԹրանսվալ կցած էինք մեր կայսրութեան, եւ թէ քանի մը ծանր պարտութիւններէ ետք անկախութիւն տուած էինք, բայց ոսկեհանքերու գիւտն յառաջ բերաւ Ճէյմզընի արշաւանքը, եւ այդ արշաւանք չյաջողելով՝ անգլ. կառավարութիւնը կռուի նիւթ փնտռեց ոսկեհանքերը բոլորովին իւրացնելու համար։ Այս նպատակաւ Անգլիա կարգ մը անարդարանալի պահանջումներ ըրաւ՝ Թրանսվալի Սահմանադրութեան եւ օրէնքներուն հակառակ։

«Մեր մէջ ալ մարդիկ կան՝ որք մինչ տրամադիր են խորհելու թէ իրենց երկիր անիրաւ է։ Ուրեմն պէտք չէ զարմանալ որ օտարք, նուազ բարեկամ մեզ համար, իբրեւ Աւետարանի պատգամ ընդունին բոլոր իրենց յայտարարութիւնները։

«Ահա բուն պատմութիւնը. երբ Թրանսվալի մէջ ոսկեհանքերը գտնուեցան, օտարականներ մանաւանդ Անգլիացիներ սկսան հոն երթալ, իրենց հետ տանելով իրաւունքի եւ այլ աւանդութիւնները, բայց առանց ո եւ է մասնակցութիւն ունենալու Թրանսվալի կառավարութեան մէջ. անոնց կեանքն ու ինչքը պաշտպանուած չէին։ Պօէրներու փոքրամասնու-

---

[*] Ընտրուած խմորիկներու գործածութիւնը տասնեակ տարիներէ ի վեր մուտ գտած է կաթնագործութեան մէջ, շնորհիւ Շթորխի, Վայկմանի, Տիւգլօի, Աստմէնի եւլն։

թիւնը կրնար չարաչափ փոփոխել երկրին օրէնքները, նոյն իսկ ի վնաս գաղթականներուն, երկրին դատարանները չէին պաշտպաներ գաղթականները, ոստիկանութիւնը միշտ Պօէրները կը պաշտպանէր եւ օտարահպատակները կը նեղէր։ Նորեկներուն վրայ կը ծանրանային ահագին տուրքեր, որոց ինչպէս գործածուելուն մասին բնաւ տեղեկութիւն չունէին, եւ որք կը գործածուէին աւելի զինուորական պատրաստութեանց համար, կա՛մ օտարահպատակներուն շարժումը զսպելու եւ կամ վտանգելու Անգլիոյ գերիշխանութիւնը։ Անգլիոյ հպատակներն յայտնապէս կը հարստահարուէին, եւ ենթադրելով իսկ թէ մասնաւոր պայմանագրութեամբ մը երաշխաւորուած չէին մեր իրաւունքներ, քանի որ Թրանսվալ կը մերժէր քաղաքական իրաւունքներ տալ Անգլիոյ. աստ անտանելի կացութիւն մը կ'ըստեղծէր հարաւային Ափրիկէի մէջ, եւ որ անհամաձայն էր մեր գերիշխանութեան։ Մեր Հարաւափրիկեան գաղթականութեանց բոլոր նախարարներէն կը ճանչցուէր Անգլիոյ գերիշխանութիւնը։ Այս վերջին ժամանակներս միայն Պօէրք սկսան չընդունիլ զայն։ Ճանրային գործերու մասնակցութենէն Անգլիացիները դուրս հանեցին»։

Տըվընշայրի դուքսն ապա կը ջանայ հասկցնել իր ունկնդիրներուն թէ Թրանսվալի Պօէրք կ'ուզէին գերակշռութիւն ունենալ ամբողջ հարաւային Ափրիկէի մէջ։ Անգլիա ինչպէս պիտի կրնար հասկցնել իր բուն գաղթականութեանց բնիկներուն թէ գերակշիռ էր, երբ անգլիական գաղութներուն մօտ կար Թրանսվալ, ուր Անգլիա չէր կրնար ո՛չ քաղաքական զօրութիւն, ոչ արդարութիւն ձեռք ձգել Անգլիացիներուն համար։

ՉԱՐԴԸՐԸՏ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հարաւափրիկեան Անգլ. Ինքնավար ընկերութեան (Զարդըրըտ Քըմբընի) տարեկան ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ Ասըրքօրն դուքսին նախագահութեան ներքեւ։ Ինչպէս կը յիշուի, ներկայ պատերազմին գլխաւոր պատճառն կը համարուի սոյն ընկերութեան նիւթական անձուկ վիճակը։ Սէսիլ Ռոտս՝ գլխաւոր գործիչն այս ընկերութեան եւ հիմնադիր Ռօտէզիա մեծ եւ կարեւոր քաղաքին ի հարաւային Ափրիկէ, տեսնելով որ ընկերութեան գործերը վարդագոյն չեն եւ սնանկութիւն մը մօտալուտ է, եթէ պատերազմ անխուսափելի չըլլայ հարաւային Ափրիկէի մէջ, համոզեր է եղեր պ. Չէմպըրլէն՝ որ նոյն ընկերութեան բաժնեթուղթերէն կարեւոր մաս մը ունի, ինչպէս նաեւ համոզեր է Արքայական Ընտանիքէն քանի մը անդամներ, որ Չէմպըրլէնի պէս դրամական ահագին շահեր ունին եղեր, դէպքերը դահավիժելու եւ պատերազմն անհրաժեշտ ընելու։ Չի գիտցուիր թէ այսպիսի յայտարարութիւնք ո՛ր աստիճան ստոյգ են։ Նախագահ Ասըրքօրնի դուքս ճառ մը խօսելով երկարօրէն ծանրացաւ ընկերութեան մատուցած ծառայութիւններուն վրայ Ռօտէզիայի, Պէչուանալանտի մէջ եւ այլուր։ Գովեց նաեւ Տէ Պէէրս պանքային (որոյ կեդրոնն է Քիմպըրլի, հիմա Պօէրներէն պաշարուած) կատարած գործն ի հարաւային Ափրիկէ։ Անոր եւ Զարդըրըտին ջանքերուն շնորհիւ է որ անգլ. դրօշը կը ծածանի Պօէրական հանրապետութեանց արեւմտեան կողմն եւ Օրանժ-Րիվըրի հիւսիսային կողմը։ Կառավարութիւնը պիտի սահմանէ վերակազմել քաղաքական կացութիւնն հարաւային Ափրիկէի մէջ (անշուշտ պատերազմէն ետք)։ Նախագահն յոյս կը յայտնէ թէ այն ատեն կառավարութիւնն հարկաւ նկատի պիտի առնէ Զարդըրըտի եւ Տէ Պէէրսի արդար պահանջումները (որպէս զի սնանկութենէ ազատին . . .)։ Գովեց կարգաց Սէսիլ Ռոտսի (որ հիմա Քիմպըրլիի մէջ պաշարուած է) քաջութեան, անձնուիրութեան եւ հայրենասիրութեան վրայ։

Երկաթուղիներու շինութիւնն առաջ կը տարուի փութով ոգւոյթեամբ։ Ընկերութեան արդի դրամական կացութեան վրայ խօսելով, նախագահն ըստ բաւականի գոհացուցիչ . . . կը յայտարարէ։ Հակառակ պատերազմին արգելքներուն, ընկերութիւնը կարող պիտի ըլլայ եղեր իր հաշիւները ներկայացնել Մարտ 31ին։ Ընկերութիւնն ունի հիմա 1 միլիոն 900,000 անգլ. ոսկի, ուրիշ ընկերութեանց մէջ ունեցած արժէթղթերէն զատ։ Նախագահն յիշեցուց թէ ընկերութիւնն ունի նաեւ 625,000 արժէթուղթ որք դեռ հրապարակ եղած չեն։ Նախագահն յետոյ խօսեցաւ պատերազմէն վերջ ձեռք առնուելիք միջոցներուն վրայ։ Ըսաւ թէ հարաւային Ափրիկէի մէջ խաղաղութիւնը չի կրնար պահուիլ մինչեւ որ անգլ. դրօշը չծածանի Բարիկայէն մինչեւ Զամպէզ։ Ցետոյ խօսեցաւ կամս Կրի, յոյս յայտնելով թէ արդի պատերազմը պիտի չարունակուի մինչեւ որ յաղորդին վերջան անգլիական շահերուն արգելքները։ Ռօտէզիայի մէջ հանքային ճարտարարուեստին ապագային վրայ մեծ վստահութիւն յայտնեց։

ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ Ի ԴՈՒԿԷԼԱ
ԶՕՐ. ՊՈՒԼԼԸՐԻ ՅԱՌԱՋԽԱՂԱՑՈՒՄԸ ԵՒ ՄՂՈՒԻԼԸ
ԿՈՐՈՒՍՏ ՏԱՍՆԵՐՄԷԿ ԹՆԴԱՆՕԹՆԵՐՈՒ

Սըր Րըտվըրզ Պուլլըրի հեռագիրն առ պատերազմական նախարարն. — «Կը ցաւիմ որ ծանր ձախողուած մը պիտի հաղորդեմ ձեզ։ Այս առաւօտ բոլոր ուժովս ճամբայ ելայ մեր բանակէտղէն Չիվըլիի մօտ։

«Դուկէլա գետն երկու հուն ունի. իմ միտքս էր անոնցմէ մէկէն անցնիլ գետին միւս կողմը։

«Հուներն իրարմէ երկու մղոն հեռի են, մտադիր էի մին կամ միւսն անցնիլ մէկ կիսաբաժնով, որուն պիտի օգնէր ի հարկին ուրիշ կիսաբաժին մը։

«Զօր. Հարթ պիտի յարձակէր ձախ կողմէն, Զօր. Հիլտեարտ աջ ճամբուն վրայ, եւ Զօր. Լիտըլըն կեդրոնէն պիտի օգնէր երկուքին ալ։

«Բայց կանուխէն տեսայ որ Զօր. Հարթ պիտի չկրնար անցք մը բանալ գետէն, ուստի հրաման տուի որ ետ քաշուի։

«Սակայն մեծ քաջութեամբ արդէն յարձակած էր, եւ կը վախնամ որ իր գլխաւոր վաշտը, Տօպլինսըլի զօրագունդը, շատ կորուստ կրած է։

«Գնդ. Պրուք ծանրապէս վիրաւորուած էր։

«Այն ատեն հրամայեցի Զօր. Հիլտեարտի որ առաջ քալէ։ Իր գլխաւոր զօրագունդ գրաւեց Քօլէնսօյի կայարանը, եւ Կամուրջին մօտ գտնուած տուները։

«Այդ պահուն լսեցի որ յարձակողները պաշտպանելու համար ղրկած թնդանօթներուս ամենքն ալ անօգուտ դարձեր են, որովհետեւ կ'երեւի թէ թնդանօթաձիգներու հրամանատար գնդ. Լոնկ չափազանց մօտ գացեր է գետին։ Բայց այն կողմերը թշնամին լեցուած էր, որ յանկարծ սկսաւ սաստիկ կրակ տեղալ շատ մօտէն, եւ սպանեց բոլոր ձիերը, եւ մեր թնդանօթաձիգները միացին միայն իրենց թնդանօթներով։

«Ցուցահատ ջանքեր եղան թնդանօթներն ազատելու, բայց կրակը սաստիկ էր, եւ երկու թնդանօթ միայն ազատուեցան, շնորհիւ հարիւրապետ Շոֆիլտի եւ քանի մը հոգիներու, որոց անուններն պիտի տամ ուրիշ ատեն։

«18 ձիերէն 13ը սպաննուեցան, եւ որովհետեւ ձի քաշողներուն մեծագոյն մասը վիրաւորուած էին, ուրիշ փորձ չըրի թնդանօթ կամ ձի ազատելու։

«Որովհետեւ անկարելի էր առանց թնդանօթի գետէն անցնելու փորձ ընել, հրամայեցի մեր զօրաց ետ քաշուիլ։

«Ասոնք թշնամիներ չարունակ կը ճնշէին ձախ կողմս վրայ, բայց ետ մըղուեցան Լորտ Տընտօնալտի հրամանատարութեան ներքեւ գտնուող հեծեալներուն՝ ինչպէս նաեւ Զօր. Պարըրնի կիսաբաժնին կողմէ.

«Օդը խիստ տաք էր եւ մեր զինուորք չափազանց կը նեղուէին։

«Թշնամին ձեռքը թողուցինք տասն թնդանօթ եւ մէկն ալ կորսնցուցինք թըշնամին աւլմներուն կրակէն։

«Վախնամ թէ Զօր. Պարըրնի կիսաբաժնին կորուստները ծանր են։

«14րդ եւ 66րդ թնդանօթաձիգ գունդերն ալ ծանր կորուստներ ունին։

«Ետ դարձանք մեր բանակատեղն ի Չիվըլի»

(Այս տխուր հեռագրին վրայ էր որ պատերազմական նախարարութիւնն որոշեց անմիջապէս ճամբայ հանել վեցերորդ եւ եօթներորդ զօրաբաժինները, թնդանօթներուն կորուստը մասնաւորապէս դարմանելու համար։)

—Միեւնոյն ատեն կռիւ մը կը մղուէր նաեւ Օրանժ-Րիվըրի առջեւ։ Հոն ալ ձախողուած մը Անգլիացւոց համար։ Սպաննուեցաւ ի մէջ այլոց հարիւրապետ Պըրէտօ, որ փայլուն մասնակցութիւն մը ունեցած էր Սուտանի պատերազմին մէջ։ Լորտ Քիչնէր իր հեռագիրներուն մէջ շատ անգամ կը յիշատակէր Պրէտոյի անունը։ 31 տարեկան էր։ Բանակը մտած էր 1888ին։ Հարիւրապետի աստիճանին բարձրացաւ Ցունիս ամսուն։

ԼՈՐՏ ՄԻԹՈՒԷՆԻ ՎԻՃԱԿԸ

Միշտ անյաջող կ'երթան Լորտ Զօրավարին փորձերը դէպ ի Քիմպըրլի անցք մը բանալու Պօէրական չարքերուն մէջէն։ Մօտտըր-Րիվըրի եւ Քիմպըրլիի միջեւ Պօէրք 15—20,000 հոգի կը հաշուուին։ Մէջքինկէ նոր զօրքեր կուգան ստուարացնելու Զօր. Քրօնեէի զօրախումբերը։

—Սպաննուած Զօր. Ուօչօբի մարմինը թաղուեր է մեծ յարգանքով եւ ցաւերով։ Լորտ Միթուէն հեռագրով պատերազմական նախարարութեան կը հաղորդէ ամէն օր սպաննուած եւ վիրաւոր սպաներուն անունները։ Թաղման արարողութիւն կատարելու համար, մասնաւոր պաշտօնեայք Լորտ Միթուէնի բանակէն ճակատամարտի դաշտը գացած են։

—Պօէր գերի մը յայտարարեր է թէ իրենց կորուստն ալ սաստիկ է։ 700է աւելի Պօէրք մեռեր են Մօտտըր-Րիվըրի վերջին կռիւներուն մէջ։

—Զօր. Քրօնեէ կը հեռագրէ ի Բրէդորիա թէ վերջին կռիւներուն մէջ Անգլիացւոց կորուստն է 2,000 հոգի, մեռեալ կամ վիրաւոր։ Պօէր հրամանատարը կը հեռագրէ թէ Անգլիացիք շատ օգուտ կը քաղեն իրենց օդապարիկներէն։

ԱՆԳԼԻԱՑԻ ԳԵՐԻՔ

Սդօրմպէրկի մէջ գերի բռնուող Անգլիացի զինուորք Բրէդորիա ղրկուեցան։ Գերի բռնուած չորս սպաներ վիրաւորուած ըլլալով առ այժմ կը դարմանուին Պօէրական բանակին մէջ։ Սդօրմպէրկի մէջ Պօէրք կորսնցուցեր են միայն հինգ հոգի, եւ 20ի չափ վիրաւոր ունին, գոնէ այսպէս կը հեռագրեն Բրէդորիայէ։

—Սկովտական կիսաբաժնին հրամանատարութիւնն յանձնուեր է հազարապետ Հէքթոր Մաքտօնալտի, սպաննուած Զօր. Ուօչօբի տեղ։

ՀԱՄԱԿՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆԳԼԻՈՅ ՀԱՄԱՐ

Մաճառական Խորհրդարանին սրահին մէջ հետաքրքրական դէպք մը պատահեր է։ Բօշութի կամ Ազատական կուսակցութենէն երեսփոխան Հէնթալէր ստորագրութիւն կը հաւաքէր Պօէրներն հեռագրով շնորհաւորելու իրենց յաղթութեանց համար, երբ նախկին նախարարապետ եւ մաճառ Երեսփ. Ժողովոյ նախկին նախագահ Տր. Սիլաճի յառաջ գալով, երեսփոխանին երեսն ի վեր պոռաց.— «Մանծաղամի՛ս, դուն Բօշութի կուսակցութեան անդամն ես, եւ կը մոռնաս Անգլիոյ ըրածներն ի նպաստ Մաճառաստանի։» Երեսփոխանը տատանելով՝ ըսաւ.— «Ատոր վրայ բնաւ չխորհեցայ,» եւ անմիջապէս պատառեց հեռագիրը։

ՊՕԷՐՆԵՐՈՒՆ ԶԷՆՔԵՐԸ

Պօէրք զինուած են գերմանական ամենալաւ բազմահարուածեան հրացաններով, եւ ասոր համար է որ կը յաջողին զարնել հեռուէն եւ շատ մարդ զարնել, մանաւանդ անգլ. սպաներն որք սովորաբար զինուորներուն առջեւը կ'իյնան եւ իրենց սուրերը կը փայլեցնեն կռուելու ատեն։ Ասոնց ըրածը քաջութիւն է, բայց վերջին աստիճան ալ անխոհեմութիւն։ Բրիտանացի սպայք սովորաբար իրենց մարդիկն անքաղաքակիրթ հրոսակներու դէմ քըշելու սովորած ըլլալով յարդ, սովորութիւն ունէին կռուոյն էն տաք տեղերը գտնուիլ, բայց եւրոպական կրթութիւն ունող Պօէրներուն դէմ կռուելու գացող Անգլիացի սպայք պէտք է քիչ մը զսպեն իրենց եռանդը, կ'ըսէ Պարիզի զինուորական թերթ մը։

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ.— Տեսակցութիւն մը Տելքասէի հետ.—Ռօսիա թերթը կը հրատարակէ Ֆրանսայի արտաքին գործոց նախարար Տէլքասէի խօսակցութիւնն երրորդի մը հետ, ի ներկայութեան Ռուս թերթին թղթակից [illegible]։ Տեսակցութիւնը կարեւոր նշանակութիւն մը ունի, նկատելով որ Տէլքասէ քաղաքային գործոց մասին շատ չի սիրեր որ իր մասնաւոր տեսակցութիւնք հրատարակուին։ Նախարարն ըսեր է.—«Անգլիոյ դէմ թըշնամական ոգի՞ ունինք մենք։ Ի՞նչ կ'ուզէք որ ըսեմ այսպիսի աւելորդ եւ փուճ խօսքի մը։ Երբ մէկը Ֆրանսայի արտաքին գործոց պետ ըլլայ, պէտք է որ ֆրանսական ըղ[illegible]ներով տոգորուած ըլլայ։ Ա՛յս է ամէնը։ Կ'ըսէք թէ Անգլիացիք Թրանսվալի հետ իրենց գործը վերջացնելէ ետք՝ մեր դէմ պիտի դառնան։ Ահա անկեղծօրէն կ'ըսեմ ձեզ թէ չեմ հաւատար ատոր։ Բայց ընդունելով իսկ թէ Անգլիա այդպիսի գաղափար մը ունենայ, մենք ալ անոր դէմ պատրաստ պիտի ըլլանք այս անգամ։

«Պէտք է գիտնալ որ մեր գաղթավայրերը շատ լաւ պաշտպանուած են։ Ափրիկեան ծովեզերքները, Մատակասքար եւ Հնդկաչինն շատ աւելի ամրացեալ են քան տարի մը առաջ։ Գալով Մարօքի, ինչպէս յայտարարեցի Երեսփ. Ժողովոյ մէջ, մեք ուշի ուշով կը դիտենք ո եւ է շարժում մեր գաղթավայրերուն մօտերը։ Սպանիոյ հետ լաւ բարեկամ ենք, եւ միտք չունինք Մարօք երթալ, բայց պիտի չթողունք որ ուրիշ մ'ալ հոն երթայ։ Սակէց զատ, Անգլիացիք շատ աղէկ գիտեն թէ մեք շահ չունինք իրենց հետ պատերազմելու մէջ, որովհետեւ անոնց ունեցածներուն պէտք չունինք։ Գիտեմ որ մեր գաղթավայրերուն արտածած եւ ներածած 3,400 միլիոն ֆր. գումարէն 1,300 միլիոնը Անգլիացւոց ձեռքն է։ Մեք պահպանողական ենք գաղթային աշխարհավարութեան տեսակէտով։ Կը փափաքինք մեր գաղթավայրերը զարգացնել, եւ ոչ թէ աւելցնել զանոնք։ Արդէն Ափրիկէի մէջ Անգլիոյ չափ երկիր ունինք, եթէ ոչ աւելի։ Իսկ Գերմանիոյ համար խնդիրը կը տարբերի։ Այդ պետութիւն պէտք ունի գաղթային ծաւալման իր ճարտարարուեստին ծաւալման պատճառաւ։ Ըստ իս մէ՛կ պատճառ կայ որով կրնան Անգլիացիք փափաքիլ մեզ հետ պատերազմիլ։ Եթէ Եւրոպական Տէրութեանց նաւատորմիղներն ահաւոր զինակցութիւն մը կազմեն, Անգլիա պիտի փափաքի մեզ հետ պատերազմիլ մեր նաւատորմը փճացնելու համար։ Բայց կարծուածին չափ դիւրին չէ որ Անգլիա այդ պատերազմն ընէ մեր դէմ։ Պատրուակ պիտի փնտռէ, բայց մենք պիտի չտանք այդ պատրուակը։ Ֆաշօտայի դէպքին առթիւ Անգլիա շատ հաստատուն գետնի մը վրայ էր դիւանագիտական տեսակէտով։ Հարիւր քսան հոգի չէին կրնար դէմ դնել զօրաբանակի մը։ Մեր Ափրիկեան ծովեզերք այն ատեն հիմակուան պէս լաւ պաշտպանուած չէին։ Անգլիա չկրցաւ իր փնտռած պատրուակը գտնել։

«Անգլիոյ հետ նաւային պատերազմի մը մասին ուրիշ բան մ'ալ կայ։ Բոլոր Եւրոպական Պետութեանց մէջ համերաշխութիւն մը կայ հիմա։ Նաւատորմիղ մը կըրնայ ջնջուիլ, բայց եթէ վեց տարի պէտք են բանակ մը վերակազմելու համար, մէկ քառորդ դար պէտք է նաւատորմիղ մը վերակազմելու համար։ Հետեւաբար եթէ Անգլիա յաջողի ջնջել միւսներէն մէկուն նաւատորմիղ մը, շատ դիւրին պիտի ըլլայ յաղթել միւս նաւատորմիղներուն որք նուազ զօրաւոր են որովհետեւ աւելի նոր են։ Նոյն իսկ եթէ այդ համերաշխութիւն գոյութիւն չունենայ, Անգլիա ա՛յնքան սրամիտ չէ կարծելու չափ թէ պիտի թողունք որ մեր նաւատորմիղը ջնջէ։ Եթէ չկրնանք մեր նաւատորմը բաց ծովու վրայ ղրկել օգտակարապէս, մեր նաւահանգիստներուն մէջ կը փակենք։ Այն ատեն Անգլիա ի՞նչ կրնայ ընել մեզ դէմ, քանի որ ցամաքի վրայ չի կրնար պատերազմիլ մեզ դէմ» Տէլքասէ խօսեր է նաեւ Ֆրանք-Ռուս զինակցութեան վրայ։ Ցոյցերու ժամանակն անցած է, եւ այլ եւս պէտք չկայ երկու սիրահարներու պէս վարուիլ եւ չարունակ հարցնել.—«Կը սիրե՞ս զիս» Զգացումներ եւ շահեր միացուցած են երկու ազգերը, եւ ապագան պիտի ցուցնէ թէ միութիւնը անխախտ է։ Ի վերջոյ Տէլքասէ յայտարարեր է.

—«Սպառնալիքի քաղաքականութիւնը չեմ սիրեր։ Կ'արհամարհեմ պարծենկոտութիւնը, որ չի վայլեր աշխարհի մէջ փառաւոր դեր մը կատարելու փափաքող կամ պարտաւոր եղող մեծ ազգի մը։»

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ.—Բրեդորիայի Ֆրանսական հիւպատոսին տարեկան տեղեկագիրը, որ ընդհանրապէս Ցուլիս ամսուն կը հրատարակուէր, նոր հրատարակուեցաւ։ Թրանսվալի ոսկեհանքերուն վրայ շահեկան տեղեկութիւններ ամփոփուած են անոր մէջ։ 1871ին ոսկիին արդիւնքն էր միայն 9250 ֆր.։ 1877ին բարձրացաւ 1 միլիոն 689,875 ֆր.ի, իսկ 1881ին ինկաւ 448,800 ֆր.ի։ Ցետոյ նորէն սկսաւ բարձրանալ, եւ 1887ին հասաւ 4 միլիոն 235,025 ֆր.ի, իսկ յաջորդ տարին յանկարծ 24 միլիոն 185,400 ֆր. պատկառելի գումարին հասաւ։ Անկէց ի վեր ոսկիին արդիւնքն ինկաւ ամէն տարի, բայց 1897 եւ 1898 տարիներուն ամէնէն աւելի բարձրացաւ։ 1897ին 291 միլիոն 343,105 ֆր. էր, եւ 1898ին՝ 406 միլիոն 15,750 ֆր.։ Հիւպատոսը Թրանսվալի Ելմտացոյցին վրայ խօսելով, կը ցուցնէ թէ 1898 Դեկտ. 31ին ելմտական գանձը 10 միլիոն 400,950 ֆր.ի յաւելուածական հասոյթ ունէր։ Ենթադրելով որ նոյն հասոյթը կար 1899ին ալ, հակառակ Պօէր կառավարութեան ահագին ծախքերուն պատրաստութեանց համար, այսօր սակայն հասոյթները շատ պակսած պէտք է ըլլան եւ ելմտական պարտքերը մեծապէս պակսած։ Իրաւ է որ Բրեդորիայի կառավարութիւնը գրաւած է քանի մը ոսկեհանքերու արտադրութիւնը, բայց դարձեալ այս պահուս հազիւ կը բաւէ իր պէտքերուն։

ՍՈՎՆ Ի ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ.—Երկու միլիոն երկու հարիւր քսան հազար սովելոց նըպաստ կը բաշխէ անգլ. կառավարութիւնը։ Սովին պատճառաւ գործերն հետզհետէ ծանր կերպարանք մը կ'առնեն։

ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ կառավարութիւնն երկու միլիոն անգլ. ոսկի փոխառութեան վերջին մնացորդն ալ վճարեց Ռոչիլտի Պանքային, որմէ կնքած էր այդ փոխառութիւն 1897ին, դրաւի դնելով Ռիօ տը Ժանէյրոյի մաքսատանց հասոյթները։

ՊԱՊԸ Կարտինալներու ժողովին մէջ իր բանախօսութեան վերջերը ծանոյց նաեւ Տ. Էմմանուէլեան Սրբազանի ընտրութիւնն իբրեւ պատրիարք Հռոմէական Հայոց։

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ԴԱՐՆ Ի ԳԵՐՄԱՆԻԱ.—Վիլհէլմ կայսր հրամայեց որ Նոր Տարւոյ առթիւ շնորհաւորական արարողութիւնը կատարուի այս տարւոյս վերջին գիշերը։ Կէս գիշերին պիտի հնչեն Պերլինի բոլոր եկեղեցիներուն զանգակներն աւետելով նոր դարը։ Բոլոր Համալսարաններն ու Ակադեմիաներն յատուկ արարողութիւններով պիտի տօնեն քսաներորդ դարը։ Ի յիշատակ նոր դարուն՝ մասնաւոր ժապաւէններ պիտի բաշխուին բոլոր զօրագունդերուն. նոր դրօշմաթուղթեր պիտի տպուին, որոց վրայ պիտի տեսնուի Գերմանիա՝ շրջապատուած դափնեայ պսակով եւ ձախ կողմն ալ նորածագ արեւը 1900 թուականով։ Այս դրօշմաթղթերէն $1\frac{1}{2}$ միլիոն տպուելով պիտի ծախուի Դեկտ. 31ին։ Այս առթիւ դարձեալ վէճ ծագած է Գերմանիոյ մէջ թէ նոր դարը կ'սկսի 1901 Ցնվ. 1ին։ Բայց Վիլհէլմ Բ.ի կարգադրութիւնն անշուշտ կարճ պիտի կապէ այս վէճը։

ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾՆ Ի ՖՐԱՆՍԱ.—Բարձր. Ատեանը (Ծերակոյտը) կ'զբաղի միշտ հանրապետական կառավարութեան դէմ եղած դաւադրութեան խնդրոյն քննութեամբ։ Այս պահուս վկաները կը լսուին։ Սաւինյէ Պըլին, փաստաբան եւ Բարիզի Արքայական Երիտասարդութեան նախկին նախագահ, ըսաւ թէ ժամանակին խորհած էին հինգ սանդիմի Օրլէանեան օրաթերթ մը հրատարակել։ Բանկա միլիոններ գումարեցին, եւ որոշուեցաւ որ 7-800 հազար ֆր.ի դրամագլուխ մը կազմել հարկ էր օրաթերթն հիմնելու համար։ Զանազան տեղերէ դրամական օգնութեանց խոստումներ եղան։ Տիկին տը Վառէս խոստացաւ 200,000 ֆր. տալ, տիկին Բօմ եւ տիկին տ'Աստէլվարթ ուրիշ գումարներ, ամէնքն ալ միայն օրաթերթին կազմութեան համար, ո՛չ թէ սարքեր նպաստելու։ Պըլին յայտարարէ նաեւ թէ այս խոստումներ չիրագործուեցան եւ օրաթերթը չհրատարակուեցաւ, ըսաւ թէ Օրլէանեանք երբեք մտադրութիւն չունէին բանի մը ձեռնարկելու, եւ թէ իրենց նպատակն առաջ տանելու համար օրինական միջոցներ միայն կը գործածէին։ Պըլին յայտնեց նաեւ թէ ներկայ դատավարութեան սկսելէն ի վեր՝ Բարիզի արքայական Երիտասարդութեան յարողներուն թիւը կրկնապատկուած է։ Երկրորդ վկան տը Ռամէլ ըսաւ թէ նոր օրաթերթին համար ոչ մէկ դրամ վճարուած չէր բայց ի Տիֆօռի վճարած 24,000 ֆր.էն։ Ընդհ. դատախազն հարցուց թէ ուրեմն ինչպէս կ'ըլլայ որ Տիկին Վառէս 200,000 ֆր. հաւաքած եւ Ռամէլի յանձնած էր։ Այս վերջինս պատասխանեց թէ ինք դրամ ընդունած չէր, միայն թէ Տիկինն հաւաքած էր զայն եւ իրողութիւնն ալ իրեն իմացուցած։ Ցետոյ լսուեցաւ Պառոնուհի տ'Ալանկվարթ, որ ըսաւ թէ 100 հազար ֆր. խոստացած էր ինք, Օրլէանեան նոր օրաթերթի մը հիմնարկութեան համար։ Այս գումարէն 30,000 ֆր. մէկ անգամուն վճարուած էր Տիկին տը Վառէսի։

Պառոնուհին յետոյ յայտարարեց թէ իր բուն նպատակն էր գումարն յանձնել Օրլէանի իշխանին որ ուզածին պէս գործածէ զայն։ Այսպ ժամ. տը Վառէս պատմեց թէ ի՛նչ միջոցներու դիմած էին ինք ու իր կինը՝ 200,000 ֆրանքն հաւաքելու նոր օրաթերթին հիմնելու համար։ Այս գումարէն 10,000 ֆր. տրուած էր Մօնիթէօռ Իւնիվէրսէլի ասպարէզական պէտքերուն համար, մնացեալն ինք իր քով պահած եւ ապա ղրկած էր Լոնտոնի Իւնիօն Պանքային, տեսնելով դէպքերուն ընթացքն ու դատավարութենէ վախնալով։ Տիկին տը Վառէս հաստատեց իր ամուսնոյն վըկայութիւնը։

ՓԻԼԻՓՓԻՆԵԱՆՑ մէջ գտնուող Սպանիացի գերիներն հետզհետէ կ'արձակուին։ Ցարդ 4,000 հոգի արձակուած են, որոց 150ը՝ վանական։

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ.— Ռուսական շոգենաւ մը Սեւ ծովէ Միջերկրական տարաւ բազմաթիւ Ռուս զօրք, սպայ եւ զինուոր, այս պահուս Պիրէոսի առջեւ գտնուող «Կիլիար» յածանաւին համար։ Կըսուի թէ այս յածանաւ, ինչպէս նաեւ ուրիշ Ռուս մարտանաւ մը Պարսից ծոցը պիտի երթան։

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԷՆ

Տ. Բարթուղիմէոս Վ. Պաղճեան Հոկտ. 17ին Շումլա գացեր է, ուր կը գտնուի հիմաւԲարթուղիմէոս Վ. տեղւոյն եկեղեցւոյն գործերը չափաւորապէս կանոնաւոր դրութեան, իր ուզանչացումը յայտներ է Պատրիարքարան ուղղած մէկ նամակին մէջ։ Երկեցս երկսեռ վարժարանն այցելելով, ուսուցչական մարմինը գոհացուցիչ գտեր է։ Շումլայի երկսեռ վարժարանին ուսանողներուն եւ ուսանողուհիներուն թիւը կը համնի 200ի։ Մօտերս մանկապարտէզ մ'ալ պիտի բացուի եղեր տեղւոյն Հայ տիկիններուն նախաձեռնութեամբ։ Հայ գաղթականութիւններէն շա'տ քիչերը ասանկ գոհացուցիչ վիճակ մը կը ներկայացնեն։ Կը մաղթենք որ բոլոր գաղթական Հայերը հետեւին իրենց Շումլայի եղբայրներուն ընթացքին՝ թէ՛ իրենց եկեղեցիին եւ թէ՛ դպրոցին նկատմամբ։

—Կիւրինի առաջնորդական փոխանորդ Տ. Յեսու քահանայ տեղւոյն ժողովրդեան կարօտութիւնը կը յայտնէ՝ Պատրիարքարան ուղղած մէկ նամակով։ «Կարօտեալները, կ'ըսէ, նոյնիսկ չորանիկ հացի կտոր մը չեն կրնար գտնել. ամէն օր խումբ խումբ կուգան, կիսամերկ ու բոպիկ, առաջնորդարան կը դիմեն եւ առանց ամենաչնչին խոստումն անգամ կարենալ ընդունելու մեզմէ, հոն կը դառնան յուսահատ ու վշտագին։ Կիւրինի մէջ այրի թշուառ կիներու եւ որբերու թիւը 1,000էն աւելի է։ Ինչ պիտի ըլլայ ասոնց վիճակը։ Աստուած ողորմի ասոնց վրայ» Սրտաճմլիկ չէ՞ք գտներ այդ ողորմելիներուն վիճակը։

—Մանչեսթըրցի ազգայիններէն ոմանք Պոլիս գրած եւ խնդրած են որ Բարիզու այցելու-հովիւ Քիպարեան Տ. Վռամշապուհ քահանային պէս օժտեալ քահանայ մ'ալ Մանչեսթըր ղրկուի, Հայ գաղթականութեան համար։ Զուղայեցի քահանան թէեւ Աստուածատրեան, բայց իր պաշտօնին անյարմար կը նկատուի։

—Բաղէշի եւ Գաղատիոյ առաջնորդները իրենց թեմական դպրոցներուն վիճակացոյցները ղրկեր են Պատրիարքարան։

—Ցառաջիկայ կիրակի, Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Տ. Ներսէս վրդ. Դանիէլեան Մայր եկեղեցւոյ քահանաներէն հանգուցեալ Տ. Արսէն քահանայի հոգւոյն համար պատարագ պիտի մատուցանէ ու յետոյ քարոզ պիտի խօսի։

—Ազգ. Պատրիարքարանի պատուակալ-գործակատար Փրէնկեան Աբրահամ էֆէնտիի այս անգամ երկու հազար դրշ. ամսական կապուած է Կայս. Կառավարութեան կողմէ։

—Վեհ. Սուլթանի Մնջեան տարեդարձին առթիւ, Տ. Մաղաքիա Արքեպիսկոպոս Օրմանեան, Կայս. Պալատ գնաց եւ իր շնորհաւորութիւնները մատոյց։

—Նոյնպէս Տ. Բարթուղիմէոս Ս. Արքեպիսկոպոս Կայս. Պալատ երթալով, ուղերձով մը իր հաւատարմական զգացումները յայտնեց։ Վեհ. Սուլթանը բարեհաճեցաւ որպիսութիւնն հարցնել եւ բարեւել Ս. Սեննեկայոլեո Հաճի Ալի պէյի միջոցաւ։

—Սեւէ գրուած նամակ մը Չերմաւլէս կը գովէ տեղւոյն Տ. Եղնիկ քահանայ Տէր-Սարգիսեանի գործունէութիւնն ու ծառայութիւնն՝ որբախնամ հոգաբարձութեան, ինչպէս նաեւ կարօտելոց ի նպաստ դրամարկղութեան առթիւ ցոյց տուած անշահախնդրութեան մէջ։

ԹԱՂԻՐԻՆ

Մայր-Եկեղեցիի նորընտիր դպրապետ Եփքէրճեան Պօղոս էֆ. աղջի գիշեր, ի պատիւ Վեհ. Կայսեր Մնջեան Տարեդարձին, լնակարանը բաղմաթիւ կանթեղներով լուսազարդած էր։

ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

Սասոյ միաբաններէն՝ Տէր-Ղազարեան Խաչատուր վարդապետ դարձեալ լակտանութեան սկսած է, եւ Նզպատից յանձնաժողովէն դրամ կորզելու համար, այս անգամ ալ Բիլիսի վիճակայիններու գաղթականի եւ կրօնական կացութիւնը իրեն դրամագլուխ ընելով տխուր գոյնով ներկայացուցած ու գրած է Պատրիարքարան։

Տէր-Ղազարեան Խաչատուր վարդապետ որո՞ւ կողմէ այդ հոլովական պտոյտը կը կատարէ յԱնթադ, ի Բիլիս եւ այլ քաղաքներ։ Եթէ Սասոյ միաբանութեան կողմէ է, ինչո՞ւ չի գրեր ուղղակի ի Սիս Կաթող. Տեղապահ Բէքմէզեան Տ. Կիրակոս եպիսկոպոսին, հարկ եղած դարմանն անոր միջոցաւ ի գործ դնելու համար։

ՀԱՅ ՍԱՄՈՒԼԻՆ ՇՈՒՐՋԸ

Տեղական երկու լրագիրներու մէջ թեր ու դէմ գրուեցաւ Տրապիզոնի մէջ կատարուած ամուսնութեան մը առթիւ, եւ կնքահայրութեան խնդիրը քննադատուեցաւ, բայց չլուսաբանուեցաւ, որովհետեւ կ'երեւի թէ երկու կողմն ալ քաջ տեղեակ չէին խնդիրը։ Ամէն քրիստոնեայ կը ներէ որ ամուսնութեան առթիւ, ուրիշ ազգէ քրիստոնեայ մը կնքահայր ըլլայ եւ խաչ բռնէ։ Ասիկա պարզ վկայութիւն մ'է եւ ո՛չ զաւանութիւն։ Բայց ըստ որում Հայ. եկեղեցւոյ մէջ օրինաց կարգ անցած նուիրագործեալ սովորութիւն մ'է որ հարսանեաց առթիւ խաչ բռնողը միանգամայն նորածին երախային ալ կնքահայր պիտի ըլլայ. ուստի թերեւս այս մօտք արգելքի պատահած ըլլայ Տրապիզոնի Հայ Լուսաւորչական կնքահայրը։ Արդարեւ կնքահայր մը պաշտօնը սոսկ վկայ հանդիսանալ չէ —ինչպէս ամուսնութեան օրը— այլ ի դիմաց երախային, մկրտեալին դաւանանքը պիտի արտասանէ, եւ միանգամայն լռելեայն պիտի ստանձնէ անոր ծնողաց ընդգրկած դաւանանքը ուսուցանելու եւ կրթելու պարտաւորութիւնը։ Ո՛վ կ'ընդունի այսպիսի անճահ առաջարկ մը։ Հետեւաբար ամուսնութեան առթիւ ներելի համարուած կնքահայրութիւնը, մկրտութեան հանդէպ բնաւ ներելի չէ, երբ կնքահայր մը տարբեր դաւանանքէ ըլլայ, կ'ուզէ այն Լուսաւորչական ըլլայ, կ'ուզէ Հայ-Հռոմէական։

Որ ունի ականջս լսելոյ՝ լուիցէ։

ՍԱՐԳԻՍ ՊԵՑԻ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Պալեան Սարգիս պէյ երբ վերջին անգամ Բարիզէ վերադարձեր է, ճարտարապետական կարգ մը նուրբ ու սուղ գործիքներ բերեր է հետը, զետեղելով յատուկ արկղի մը մէջ, զոր արուեստական յատուկ բանալիով մը ինքը միայն գիտէր բանալ։

Այս գործիքներու մասունքն երբ վերջերս ժառանգորդաց մէջ խնդիր եղեր է, եւ ուզեր են բանալ, չեն կրցեր յաջողիլ։ Ուստի նոյն թողեր են՝ գիտնալով կանխաւ որ այդ մասունքն մէջ տեղաւորուած են Բարիզէն բերուած նոր գործիքները։

Ի՜նչ մեծ յուսախաբութիւն սակայն, երբ վերջերս ժառանգորդաց ոմանց որոշմամբ կը բացուի այդ մասունքը, եւ ահա՛ կը տեսնուի թէ ամենայն ինչ առեւանգուած է։ Ա՛լ կ'սկսի ժառանգորդաց մէջ Եուէուուէ նը~նը~նը՛

Այրի Տիկին Թեկղի Ֆէնէրճեան եւ իր զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Տօքթէօր Արմինակ Զօլաքեան, Օրիորդ Ազասի Թագւորեան, Բէրպէճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Զօլաքեան, ցաւօք սրտի կը ծանուցանեն զդառնաղէտ մահ յանձին

ՎԱՀՐԱՄ ԷՖ. ՖԷՆԷՐՃԵԱՆԻ

որ հանգեաւ ի Տէր, Երեքշաբթի գիշեր՝ ի խոր սուգ համակելով իր ընտանիքը, ազգականքը եւ համայն բարեկամները։

Յուղարկաւորութեան հանդէսը պիտի կատարուի այսօր Հինգշաբթի 9/21 Դեկտեմբեր, ի ժամ 5 (Ը. Թ.) ի Ս. Թագաւոր Եկեղեցւոյ Գատը գիւղի, ուր փոխադրուած է արդէն հանգուցելոյն մարմինը, եւ անտի պիտի ամփոփուի Պալըքլըի Ազգային Գերեզմանատան իր ընտանեաց դամբարանին մէջ։

Գատը-գիւղ, 9/20 Դեկտեմբեր 1899

Ծանօթ.— Կը խնդրուի ծաղկեփունջ չղրկել։ Կամուրջէն Գատը գիւղի շոգենաւը կը մեկնի ժամը 4 1/2ին (Ը. Թ.)։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ

Միւթէմայիզի Բ. աստիճան տրուեցաւ Կայս. չէնքերու մթերանոցին Ա. Քարտուղար Օսման էֆ.ի, Սանիէի Բ. աստիճան՝ երկրաչափ Սեֆվէթ պէյի եւ Սանիէի աստիճան՝ Հէրէքէի Կայս. գործարանին վաճառատան քարտուղար Սուրէն էֆէնտիի։

Բ. Մէճիտիէ պատուանշան տրուեցաւ Քաղաքապետութեան երկրաչափական Սենեկին տնօրէն Իպրահիմ պէյի։ Դ. Մէճիտիէ՝ Աժանս Օթօման անուն լրագրին խմբագիր Մ. Սէնէչալ տը Լակրանժի եւ ֆրանս. խորհրդարանին անդամ Մ. Կասթոն Քեյմէի եւ Օրեան լրագրին Ա. խմբագիր Մ. Տուբէյի։

ՀՆԴԿԱՍՏ.—Պասրայէ ուղղեալ Դեկտ. 3 եւ 4 թուագիր երկու պաշտօնական հեռագրեր կը ծանուցանեն թէ հնդկախտ ո եւ է դէպք չէ պատահած ո՛չ Պասրայի եւ ոչ ալ Ամարայի մէջ։

ՖԷՐԻՏ ԱՀՄԷՏ ԱԼԻ փաշա Միտիլլի ուղեւորեցաւ Մահսուսէի Պրուսա շոգենաւով։

ՀԵԼԼԷՆ Առեւտրական Սենեկի անդամները Գշ. օր նիստ գումարեցին Մ. Էվճէնիտէսի նախագահութեամբ։ Նախագահն իմացուց թէ Հելլէն կառավարութիւնն առեւտրական կցորդ մը անուանած է որ ի մօտոյ Պոլիս պիտի համնի։ Այսուհետեւ Հելլենական դեսպանը պատուակալ նախագահ պիտի համարուի Հելլէն առեւտրական Սենեկին։

ԼՈՆՏՈՆԻ Օսմ. դեսպանատան խորհրդական Համիտ պէյ երէկ մայրաքաղաքս եկաւ արձակուրդով։

ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ դեսպանը Գշ. գիշեր դիւանագիտական ճաշ մը տուաւ։ Ներկայ գտնուեցան Ռուսական, Գերմանական, Իտալական, Հոլանտական եւ Շուէտական դեսպանները, Պուլկարական գործակատարն եւ այլ դիւանագէտներ։

ՍԷՆ-ԼԵՐԱՆ իշխանը Տանիլօ պատուանշանին զանազան աստիճանները տուաւ մայրաքաղաքիս ռուս դեսպանատան պաշտօնատարներուն։

ՀԱԶԱՐԱՊԵՏ Սըր Հ. Զէրմայտ, անգլ. դեսպանատան նախորդ զինուորական կցորդը, 7րդ զօրաբաժնին 14րդ կիսաբաժնին հրամատար անուանուած է, եւ ընդհուպ Հարաւ-Ափրիկէ պիտի երթայ։

ԾԽԱԽՈՏԻ Ռէժիի Նոյեմ. ամսուան հասոյթը 164,000 ոսկի եղած է։

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ բուռն փոթորիկ մը կը տիրէ, եւ տեղ տեղ երկաթուղոյ հաղորդակցութիւնք ընդհատուած են։

ԱՐՓՈՒՆԻ Նաւարանին մէջ 5,000 թօնօ երկաթի կտորուանք կը գտնուի որ Կայս. հրամանաւ պիտի ծախուի եւ արդիւնքը նոյն պաշտօնարանին ծախուց պիտի յատկանայ։

ԿԻՒԼՀԱՆԷԻ նորակառոյց հիւանդանոցին բացումը կատարուեցաւ Գշ. օր Վեհ. Սուլթանին տարեդարձին ի պատիւ։

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ Նախարարութեան հրամանաւ, Քաղաքապետութիւնը քանի մը շոգենաւ պիտի ղրկէ, Պոլիս փոխադրելու համար 10,000 չէքի փայտ, որ Մէյլանի եւ Էրէյլիի միջեւ պատրաստ կ'սպասէ։

ՔԱՐԱՖԻ ՏՈՒՐՔԵԼ ԱԶԱՏ.—Կայս. Իրատէ մը կը հրամայէ որ Թանճավիզատէ Խալիտ պէյի կողմէ Օսմ. զօրաց համար բերուած բրինձը քարափի տուրքէ ազատ մնայ։

ՁԻՒՆ ՈՒ ՓՈԹՈՐԻԿ.—Երէկ առաջին անգամ ըլլալով սկսաւ ձիւնել Պոլսոյ մէջ, մերթ կարկտախառն։ Սեւ ծովու մէջ տիրող սաստիկ փոթորկին պատճառաւ, առջի օր եւ երէկ մեկնող շոգենաւերը չկրցան Վոսփորի նեղուցէն դուրս ելնել։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ Գերման կաթոլիկ ընկերութիւնը Երուսաղէմի «Դամասկոսի Դուռ» կոչուած դրան մօտ ընդարձակ հող մը գնեց է, որոյ վրայ մեծ պանդոկ մը պիտի կառուցանէ Գերման ուխտաւորներուն համար։

ՎԱՆԷ կը գրեն թէ Վանէ մինչեւ Շատախ 20 քիլոմէդր երկայնութեամբ խճուղի մը կը շինուի, որոյ 10 քիլոմէթրին շինութիւնն արդէն աւարտած է։ Այս ճամբուն վրայ շինուած են նաեւ 9 կէսքարուկիր կամուրջներ։

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ Պանքային տնօրէնութիւնը ձեռնարկած է քննել իր գաւառային մասնաճիւղերուն հաշիւները, գիտնալու համար թէ ո՛րչափ հնչուն դրամ պատրաստ կայ մասնակններուն մէջ։ Սէրվէտ կ'ըսէ թէ երկրագործական Պանքային վարչութեան եւ ընդհ. գործառնութեանց նկատմամբ բանակցութիւններ կը կատարուին ձեռնհաս պաշտօնատանց միջեւ։

ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՄԸ.—Թէ Պոլսոյ եւ թէ գաւառներուն նախապատրաստական եւ բարձրագոյն վարժարանաց մէջ հետզհետէ առաջ կը տարուի գերմաներէնի ուսումը, ֆրանսերէնի եւ անգլերէնի չափ։

ՀԱՅՏԱՐ-ՓԱՇԱՅԻ քարափին եւ նաւահանգստին Քոմիսէր անուանուեցաւ Գէորգ էֆ. Արսլանեան, իրեն օգնական ունենալով Միլքիէ վարժարանին շրջանաւարտներէ Ապտ-իւլ-Քէրիմ Ֆէրիտ էֆէնտի։ Սէլանիկի նահանգին Ա. երկրաչափ անուանուեցաւ Շքոտրայի նահանգին նախորդ Ա. երկրաչափ Թագւորեան էֆ.։ Երուսաղէմի երկրաչափ անուանուեցաւ Գոսովայի նահանգին Ա. երկրաչափ Խնտամեան էֆ.։

ԷՍԿԻՇԷՀԻ գաւառակին Ենիճէի գիւղախմբին մէջ պատահած ողողումները մեծամեծ վնասներ պատճառած են։ Ոչ միայն շատ մը տուներ խարխլեր, այլ եւ շատ մը արջառ եւ ոչխար խեղդամահ եղեր են։ Կ. Պոլիս—Սելանիկի երկաթուղւոյ գիծը խանգարուեր է Գըզըլճա-քէօյի եւ Էսկիճէի միջեւ, ինչպէս նաեւ Էսկիճէի եւ Օգճըլարի միջեւ, եւ կառախումբերու երթեւեկութիւնները դադրեր են։

ԿՐԹԱԿԱՆ Նախարար Զիհտի փաշա Կայս. հրամանաւ, Երկրագործական Պանքային ընդհ. գործողութեանց վրայ հսկողութիւն ի գործ պիտի դնէ։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Կայս. արտակարգ Քոմիսէր Ղազի Ահմէտ Մուխթար Բաշա անցեալ շաբթու Խտիվին ներկայանալու պատիւ ունեցեր է։

ՄԱՀ ԱՍԱՖ ՓԱՇԱՅԻ.—Զինուորական Քննիչ Յանձնաժողովին անդամ եւ Կայս. Թիկնապահ Միւշիր Ասաֆ փաշա Գշ. առաւօտ մեռաւ իր Սկիւտարի ապարանքին մէջ։ Վեհ. Սուլթանը, Կայս. յատուկ Թիկնապահի մը միջոցաւ, իր Կայս. ցաւակցութիւնն յայտնեց հանգուցեալ փաշային ընտանեաց։ Յուղարկաւորութիւնն երէկ կատարուեցաւ արժանավայել շքով։

ԳԵՐՄԱՆ բրոֆէսոր Պր. Ռիտըր յառաջիկաներ ներկայացուցած է ի Հայտարփաշա բժշկական զինուորական նորակառոյց վարժարանին մօտ 600 անկողին պարունակող հիւանդանոց մը շինելու։

ՏԱՂԻՍՏԱՆԷ 30 Իսլամ ընտանիքներ ճամբայ ելած են Օսմ. հողը գաղթելու համար։

ՍԵՒ ԾՈՎՈՒ մէջ բուռն փոթորիկ կը տիրէ եւ կ'ըսուի թէ շատ մը ծովային արկածներ պատահած են։

ԲԱՐԻԶԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

ԲԱՐԻԶ, 20 Դեկտ.

Ֆրանսական Ռանթ		99	42
Օսմ. Ռէժի	»	281	—
Օսմ. Փոխ. աէրի Դ.	Ֆր.	22	45
Բուլկէյի երկաթուղի	Ֆր.	122	50
Իտալական		93	35
Օսմ. Պանքա		558	-
Սպանիական		65	75
Թրանսվալ		47	50

ՀԵՌԱԳԻՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԼՈՆՏՈՆ, 19 Դեկտ. — Մօտըր-Ռիվըրէ Դեկտ 17 թուով կը հեռագրեն «Թայմզ»ի թէ, թշնամութիւնները բացարձակապէս դադրած են հիմա։ Պօէրները կը շարունակեն իրենց ոյժերն աւելցնել եւ իրենց պատնէշները զօրացնել։

—«Տէյլի Մէյլ» վերապահութեամբ զրոյց մը կը ձչէ իբր թէ Զօր. Պուլլըր բուռն կռուէ մը ետք՝ Դուկելա գետն անցեր է. ուրիշ զրոյցի մը նայելով, Զօր. Լորտ Մեթուէնի հաղորդակցութիւններն Օրանժ-Ռիվըրի բանակատեղին հետ՝ խզուեր են։ Այս լուրերը շատ հաւանական չեն նկատուիր։ Պատերազմական Նախարարն այս մասին իրեն ուղղեալ հարցումներուն պատասխանել չուզելով, ոչ կը հաստատէ եւ ոչ ալ կը հերքէ այս զրոյցները։

Նաուրբրդէ Տէյլի Նիւզի ուղղեալ հեռագրի մը նայելով, Պօէրական թնդանօթներն Ուրբ. օր ռմբակոծեր են Վալբրրի Անգլ. դիրքը զոր Անգլ. զօրքերը պարտաւոր են պարպել։ Անգլ. թնդանօթաձիգներն ու հեծելազօրքերն Արունդել նահանջեր են։

—Բիդէրմարիցպուրկէ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Զօր. Պլէրի փորձեր է անցնիլ Թուկելա գետը, բայց 8 ժամ տեւող կատաղի կռուէ մը վերջ, ետ մղուեր է Պօէրներուն կողմէ։

—Ահագին բազմութիւն մը Լոնտոնի փողոցներուն մէջ խռնուած է, եւ բրարու ձեռքէ կը խլեն օրաթերթերու յաւելուածները։

—Սըր Ռետվըրս Պուլլըրի ձախողուածը ծանուցանող հեռագրէն ետք, Լորտ Սալզպըրի անմիջապէս Նախարարաց Խորհուրդն ի նիստ գումարեց որ ժամ մը տեւեց։ Քանի մը օրաթերթեր կ'ըսեն թէ ութերորդ զօրաբանակն ալ չարժման մէջ պիտի դրուի։

—Անգլ. օրաթերթերը կը պախարակեն զօրավարներուն ընթացքը, ազէտ եւ անհմուտ կոչելով զանոնք։

—Անգլիացիք այս միջոցիս հարաւային Ափրիկէի մէջ ունին 69,000 կանոնաւոր զօրք, 1,570 կամաւոր, 1,100 նաւային զինուոր, 13,400 տեղային զինուոր։ Ճամբան կը գտնուին 13,400 կանոնաւոր եւ 621 կամաւոր։ Առ առաւելն 40,000 ալ կարելի է ղրկել։

—Սըր Ռետվըրս Պուլլըր Դուկէլայի ճակատամարտին մէջ գործածեր է 12,000 զինուոր։ Իր զօրաց մէկ տասներկուերորդը կորսնցուցեր է, ինչպէս նաեւ իր թընդանօթներուն երկու երրորդը։

—Սակարանի վարչական խորհուրդին նիստը շատ յուզեալ եղաւ։ Սակարանական քանի մը միջնորդներու սնանկութեան պատճառաւ, հաշուեպարդարութիւնք բանի կատարուեցան։ Հարաւ-Ափրիկեան արժէթուղթերուն գինը համեմատաբար լաւ բռնուած էին։

ՊԵՐԼԻՆ.-Լրագիրները Լոնտոնէ հեռագրել հեռագիրը կը հրատարակեն։ «Լորտ Միթուէն Դեկտ. 15ին փորձեր է դէպի հարաւ յառաջանալ, երբ Քրոնէ զօրավար Հիւսիսային երկաթուղին կը քանդեր, եւ Պօէրները կը գրաւէին Մօտըր-Ռիվըրի հիւսիսային ափանց վրայ իշխող բոլոր դիրքերը։ Լորտ Միթուէն ետ մղուեր եւ ամէն կողմէ պաշարուեր է։ Օրանժ-Ռիվըրի բանակատեղին հետ երկաթուղւոյ եւ հեռագրական հաղորդակցութիւնք ընդհատուած են»։

ԼԻՎԸՐՓՈՒԼ.—Եպիսկոպոս մը եւ ուրիշ չորս հոգի Քանօ մեկնեցան, Սուտանի կեդրոնը, ուր կը յուսան հաստատել առաջիկայ Մայիս ամսուն։ Քանօ առեւտրական մեծ կեդրոն մ'է, ուր մինչեւ հիմա երեք Եւրոպացիներ միայն այցելած են։

ԲԷՔԻՆ.—Շանդունկի նախկին կառավարիչը, որ 1897ին միսիոնարներու դէմ եղած յարձակումներէն ետք պաշտօնանկ եղած էր Գերմանիոյ պահանջման վրայ, չինական քոմիսէր անուանուեր է ի Մանչուրիա։ Այդ պաշտօնն որ յայտնապէս հակառակ է Ռուսիոյ շահերուն, իրեն յանձնուեր է Ճարտնի կառավարութեան թախանձանաց վրայ, որոյ զօրաւոր բարեկամներէն մին է ի Բեքին։

ՊԵՐԼԻՆ.—Նորդ Տոյչէ Ալկէմայնէ Ցայթունկ կը հերքէ այն լուրերը թէ Վիլհէլմ կայսրը յառաջիկայ գարնան Հռոմ պիտի ճամբորդէ եւ թէ Սան-Ռէմոյի մէջ ալ պիտի տեսակցի Անգլիոյ թագուհւոյն հետ։

ՎԻԵՆՆԱ.—Կէս-գիշերին կայսեր նախագահութեան տակ տեղի ունեցած նախարարաց խորհուրդէն ետք, կայսրը մասնաւոր ունկնդրութիւն շնորհեց կոմս Քըլարիի։ Առ այժմ կացութիւնն անփոփոխ կը նկատուի։

—Սերպիոյ Աղէքսանդր թագաւորը Ուրբ. օր հոս կ'սպասուի, եւ 3 օր Վիեննա պիտի մնայ։ Կայսրը ճաշ մը պիտի տայ ի պատիւ անոր։

ԲԱՐԻԶ.—Երեսփ. ժողովը նաւահանգիստներու ընդարձակման համար խնդրուած 1 միլիոն ֆր.ի վարկը մերժեց։

—Մասսէլ Ապէս որ ցարդ չէր ձերբակալուած, երէկ ներկայացաւ Դատական Բարձր Ատենին։ Նախագահն հրաման բրաւ անմիջապէս ձերբակալել զայն։

ԱՅՍ ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ

ԼՈՆՏՈՆ 20 Դեկտ.—Պատերազմական պաշտօնատունը փութոյ անդութեամբ շարժման մէջ կը դնէ ամբողջ պահեստի զօրքերը։

ԲԱՐԻԶ.—Այժմ հաստատուած է թէ Պօէրական ուժերը (Թրանսվալ, Օրանժի ինչպէս նաեւ վերջերս նոր դրաւուած Հոլանտացիներէ, Աֆրիքանտրներէ առնուած նոր զինուորները) ընդամէնն 25,000 հոգիէ կը բաղկանան։

—Վաշինկթընէն հասած հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ Զօր. Լօթըն Ֆիլիպպեան կղզիներու մէջ սպաննուեր է։

ՊԵՐԼԻՆ.—Սամօա կղզիներն երէկ պաշտօնապէս գերման կայսրութեան կցուեցան։

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ

ՍԱԿԱՐԱՆ ՂԱԼԱԹԻՈՅ

ԲԱՑՈՒՄ 8 Դեկ.

Օսմ. Փոխ. սէրի Դ.	Ք. Կ.	24	12
Րումէլիի Երկաթուղի	Ֆր.	119	75

ՓԱԿՈՒՄ

Օսմ. Փոխ. սէրի Դ.	Օ. Ռ.	24	21 1/2
Ամենէն բարձր գին	»	24	25
Ամենէն վար գին	»	24	20
Րումէլիի Երկաթուղի	Ֆր.	122	25
Ամենէն բարձր գին	»	122	50
Ամենէն վար գին	»	122	
Թրամուէյ Պարտաթուղթ	Օ. Ռ.	7	10
» Փուխանա		2	40
» Բաժնեթուղթ	Ֆր.	604	
Օսմ. Ապահ. Ընկ.	Օ. Ռ.	4	40

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ

20 ֆրանքնոց	Ղրշ.	87	28
Անգլիական ոսկի	»	110	20
Բոլ Էմբէրիալ	»	89	30
Քրիմիշ	»	51	8
Մէճիտիէ արծաթ	»	108	02
Մէթալիք	»	95	—
Րուբլի Թղթադրամ		8	56
Լոնտոն 3 ամիս		109	23
Բարիզ » »		23	
Ֆիօրին մանուա		10	93

ԼԷ ԲՐՕՎԷՆՍ ՌԷՒՆԻ
LES PROVINCES RÉUNIES
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ՊՐԻՒՔՍԵԼ

Դրամագլուխ ֆրանք 2,500,000 — *Դրամատուն ընկերութեան, Փերա-Լիոնէ*

Ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ ներքնանոցներ, բնակութիւններ եւ վաճառքներ խիստ չափաւոր գիներով

Քննիչ Տնօրէնութեան — Ա. ԿԻՒՐՃԵԱՆ

Դատաստանական խնդիրներու համար ... — Ղալաթիա, Միրիգայանի փողոց, Ճինիլի խան

Տնօրէն ընդհանուր ... — ԱՐՏԱԿ ՕՏԵԱՆ

ERNEST GLAVANY
ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ
ԷՌՆԷՍԹ ԳԼԱՎԱՆԻ

ՂԱԼԱԹԻԱ, ՕՍՄ. ՊԱՆՔԱՅԻ ՆԱՐԴԵ, ՅԱԿՈԲԵԱՆ ԽԱՆ

Սոյն դրամատունը կը վաճառէ ամէն տեսակ արժեթուղթ, եւ այս արժեթղթերու վճարումը կը կատարէ իրենց գինին համեմատութեամբ ամսական 20 ղրշ.էն մինչեւ 100 ղրշ. ...

ՏԵՍԱԿ ՊԱՐԳԵՒԱՒՈՐ ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ	Տարեկան վիճակահանութիւն	Տարեկան վիճակներու պարգեւներու գումար	Տարեկան տոկոսաց տոկոս	Արժեթղթոյն ամսական վճարելի գումար
Ցոյց. ազգ. դրամ. արժթղթ. % 4 տոկ.	3 անգամ	300,000	16 Ֆր.	100 դրշ.
Գաղիոյ կալուած. » % 3	6 »	1,060,000	15 »	100 »
Եգիպտոսի » % 3	12 »	1,500,000	7½ »	50 »
Բունգի Երկաթ. » անտոկոս	6 »	3,660,000	—	20 »

ՄԱՐԶՈՒԱՆՑԻՆԵՐՈՒՆ
Տեղդ «Մշակի» գործակալն է Գէորգ էֆ. Կիւլեան։

ՄԱՐԱՇՑԻՆԵՐՈՒՆ
Թերթիս գործակալ կարգուած է ...

ԱՖԻՈՆ-ԳԱՐԱՀԻՍԱՐՑԻՆԵՐՈՒՆ
Կը յայտարարէ ... «Մշակի» գործակալ անուանուած է ... էֆ. Հայկազեան։

ՃԵՐՄԱԿ ԳԱՄԵԼԻԱ
ՄԱՐՏԻԿ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Պոլիս, Սուլթան Համամ ...
թիւ 3

Սոյն վաճառատան մէջ կը գտնուին ...

ՆԷՎԱԶԷԼԻՆ

ՆԷՎԱԶԷԼԻՆԸ հրաշալի դեղ մըն է որ ... կը բուժէ ՀԱՐԲՈՒԽՆ ու ...

ՆԷՎԱԶԷԼԻՆԸ արագ եւ անմիջական ...

ՆԷՎԱԶԷԼԻՆԸ պէտք է գործածել ... Գինն է 1 ֆր.։ Ընդհ. Միջնորդ ՅԱՐՄԱՐԻ ՍԱՆԹՐԱԼ ... Պոլիս ...

Ամեն Հայ ընտանիքի ...

ՑԱՊՈՒԿ ՌԷԻՒՆԻ

350, Բերա, Շիտակ ճամբան, 350

ԱՐՏԱՍՈՎՈՐ ՄԵԾ ԼԻԿԻՏԱՍԻՕՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ԳՆՈՎ ՎԱՃԱՌՈՒՄ

Ձմրան եղանակին սահթիւ այլ եւ այլ վաճառքներ հասած ըլլալով վաճառատունս, պատիւ ունինք ծանուցանել արգոյ հասարակութեան թէ Նոյ. 29էն սկսեալ անօրինակ կերպով ՄԵԾ ԼԻԿԻՏԱՍԻՕՆՈՎ մը պիտի ծախենք մեր վաճառատան ապրանքները։ Այս Լիքիտասիօնը ՄԷԿ ԱՄԻՍ պիտի տեւէ եւ ֆործուքին գնով պիտի ծախուին ապրանքները։

Հասարակութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք մանաւանդ մեր վաճառատան մետաքսեայ ու բրդեղէն կերպասեղէններու վրայ, որոնք գործարաններու գներէն իսկ աւելի աժան կը ծախուին։ 1899, Նոյ. 29 Բշ. օրէն Լիքիտասիօնը սկսած է

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
ԲԻՒՋԻՒՔ-ԼՈՒՎՐ
Բերա, Մեծ-փողոց, թիւ 436
Լցուցքն չարչարանացու թուղ

	Ղրշ.
Պարզ ատամհանութիւն	10
Առանց ցաւի ատամհանութիւն	15
Ակռայ մաքրել	15
Ակռայ լեցնել արծաթով կամ ոսկրափոշիով	15
Ակռայ լեցնել ոսկիով	35
Ամբողջ ատամնաշար մը անոսափ	300
Մասնակի ատամնաշար մէկ ակռան	15

Տ.-Բ.—Ակռայ լեցնելու եւ կամ նոր ... համար ...

ՍՎԱՍՑԻՆԵՐՈՒՆ
Տեղդ գործակալ կարգուած է Մ. էֆ. ...

BAZAR ANGLO-FRANÇAIS
ՊԱԶԱՐ ԱՆԿԼՕ-ՖՐԱՆՍԷ
Բերա, Մեծ-Փողոց, Բասած Կալարա-Սերայի դուրսը

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
Ամէն տեսակ չափիկներու եւ ճերմակեղէններու
ԱՐԱՆՑ ԵՒ ԿԱՆԱՆՑ ՀԱՄԱՐ, ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՒ ՉԱՓԻ ՎՐԱՅ
Անգլիական եւ Ֆրանսական լաւագոյն գործարաններէ ՄԵԾ ՄԹԵՐՔ
Ընտիր եւ զանազան ապրանքներու, բոլորովին անմրցելի գներով
Յանձնարարութեանց արագ կատարում 100—3

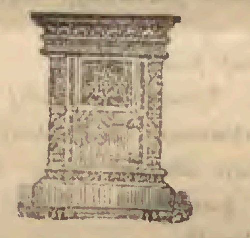

ԱՆԹՈՒԱՆ ԴԱՅՏԱՆՃԻ
ՖԱՆԱՍ ԵՒ ՍԵՐԱՆՏԱՆԻ ՎԱՌԱՐԱՆՆԵՐՈՒ
ՄԹԵՐԱՆՈՑ
Ղալաթիա, Եփրեմի փողոց, թիւ 26

Ցեղական վաճառատունը որ 53 տարիներէ ի վեր Պոլսոյ ... ծանօթ ամէն տեսակ վառարաններ եւ ... յանձնարարել ...

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Ա. ՍԱՏԵԱՆ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ԾԱՂԻԿ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ
Ղալաթիա, Համամի-փողոց, Խան

«ԾԱՂԻԿ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ՊԻԵՌ ՍԱԼ

ՍԵՒ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ը

ԼԱՌՏԻՆՈՒԱՅԻ ՄՏԱՏԱՆՋՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—Ծա՛ռ լաւ, պարոն Տանիէլ ... Թալլիոֆ ... Պր. դը Շանթոմէյլ ...

—Բայց, Թալլիոֆ, չէ՞ք մտածեր ...

—Հարկաւ, պարոն, ...

—Թալլիոֆ, ...

—Ձա՛, ...

—Բայց, Թալլիոֆ, ...

—Պարոն, ...

—Անգամ մը խորհէ՛ ...

—Չէ՛, չէ՛, ...

ԹԱՏԱՐԱՍԱՐՀ

Թ

Թալլիոֆ ...

—Բայց, Թալլիոֆ, ...

—Միրելի պարոն, ...

—Իրա՛ւ ...

—Արդէն, ...

(Շարունակելի)